Program zajęć rozszerzających z matematyki

w ramach projektu

„Młodzieżowe Uniwersytety Matematyczne”

na okres od 01.12.2010r. do 30.06.2013r

w I Liceum Ogólnokształcącym im. S. Czarnieckiego

w Chełmie

I.WSTĘP

Statystyczny uczeń klasy trzeciej gimnazjum z województwa lubelskiego rozwiązujący arkusz standardowy uzyskał na egzaminie gimnazjalnym w części matematyczno-przyrodniczej 23,85 punktu, co stanowi 47,70% punktów możliwych do uzyskania. Środkowy uczeń rozkładu uporządkowanego rosnąco uzyskał 23 punkty (mediana). Najczęstszy wynik (modalna) to 19 punktów. Najniższy wynik na egzaminie to 1 punkt, a najwyższy to 50 punktów.

W rekrutacji do zajęć rozszerzających w ramach projektu „Młodzieżowe Uniwersytety Matematyczne" w I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie wzięło udział 32 osoby. Uczniowie ci uzyskali na egzaminie gimnazjalnym w części matematyczno-przyrodniczej średnio 37,81 punktu, co stanowi 75,62% punktów możliwych do uzyskania. Jest to wynik znacznie wyższy od wyniku województwa lubelskiego. Środkowy uczeń rozkładu uporządkowanego rosnąco uzyskał 39 punkty (mediana). Najniższy wynik na egzaminie to 28 punktów, a najwyższy to 50 punktów.

Tabela 1. **Podstawowe miary statystyczne dotyczące części matematyczno-przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego.**

Podstawowe miary statystyczne	Województwo lubelskie		I Liceum Ogólnokształcące w Chełmie	
	punkty	procent	punkty	procent
Średni wynik	**23,85**	**47,70**	**37,81**	**75,62**
Moda	19	38	43	86
Mediana	23	46	39	78
Wynik najniższy	1	2	28	56
Wynik najwyższy	50	100	50	100
Odchylenie standardowe	9,59	19,19	6,1	12,2

Rysunek 1 przedstawia liczbę uczniów I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie, którzy uzyskali na egzaminie gimnazjalnym w części matematyczno-przyrodniczej określoną liczbę punktów, od 28 do 50.

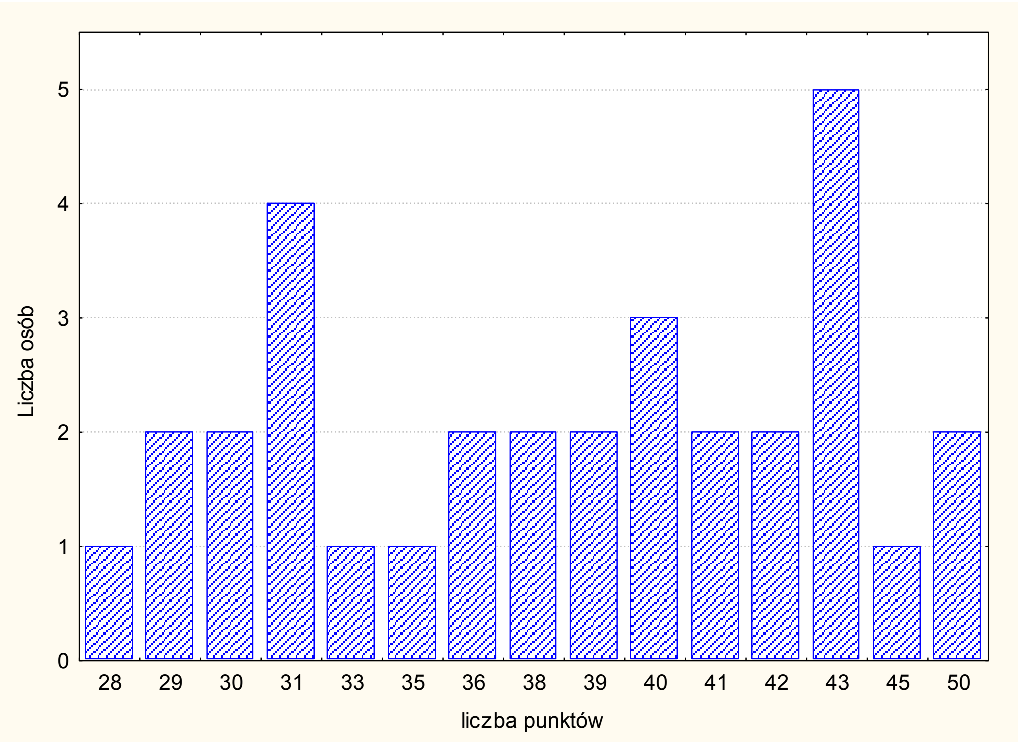

Rysunek 1. **Rozkład wyników gimnazjalistów I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie rozwiązujących arkusz GM-1-102.**

Program zajęć rozszerzających z matematyki realizowany w ramach projektu „Młodzieżowe Uniwersytety Matematyczne" w I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie adresowany jest do uczniów zainteresowanych matematyką i uzdolnionych matematycznie, rozpoczynających naukę w naszej szkole w roku szkolnym 2010/2011. Realizacja tego programu zaplanowana jest na trzy lata (rok szkolny 2010/2011, 2011/2012 oraz 2012/2013) w wymiarze 48 godzin lekcyjnych w każdym roku szkolnym. Rekrutacja młodzieży do projektu odbyła się w oparciu o analizę wyników egzaminu gimnazjalnego i deklaracje uczniów o chęci uczestniczenia w zajęciach rozszerzających wiedzę z matematyki. Program ten zakłada pogłębienie treści zawartych w Podstawie programowej z matematyki dla liceum i technikum (zakres podstawowy i rozszerzony) oraz rozszerzenie materiału o treści nie występujące w podstawie. Ma on na celu rozbudzanie zainteresowań matematyką i jej zastosowaniami oraz ukształtowanie umiejętności krytycznego i twórczego myślenia, rozwiązywania problemów nietypowych i nieschematycznych.

II. OGÓLNE CELE EDUKACYJNE

Zajęcia rozszerzającez matematyki mają za zadanie pomóc uczniom w:

- rozwijaniu zainteresowań matematyką i jej zastosowaniami;
- kształceniu umiejętności precyzyjnego formułowania myśli w mowie i piśmie;
- kształceniu abstrakcyjnego myślenia;
- kształceniu wyobraźni przestrzennej;
- kształceniu krytycznego myślenia, umiejętności uogólniania, stawiania hipotez i weryfikowania otrzymanych wyników;
- umiejętności wykorzystania nowoczesnych narzędzi wspomagających rozwiązywanie problemów matematycznych(kalkulatory, komputery);
- wykształceniu umiejętności budowania modeli matematycznych w odniesieniu do sytuacji życiowych oraz w rozwiązywaniu problemów praktycznych.

Opracowany program zajęć rozszerzających ma na celu:

a) Poszerzenie i usystematyzowanie zdobytej wiedzy w poprzednich latach nauki.
b) Nabycie umiejętności współpracy przy rozwiązywaniu problemów.
c) Przygotowaniu uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy na dalszych etapach edukacji oraz w pracy zawodowej.
d) Rozbudzenie zainteresowania matematyką.
e) Kształtowanie wytrwałości w zdobywaniu wiedzy i umiejętności matematycznych.

III. TREŚCI KSZTAŁCENIA I CELE SZCZEGÓŁOWE

KLASA I

Lp.	Temat	Treści	Cele szczegółowe Uczeń:	Liczba godzin
1.	Podstawowe pojęcia rachunku zdań. Forma zdaniowa jednej i kilku zmiennych.	◆negacja, koniunkcja, alternatywa, implikacja, równoważność, ◆warunek konieczny i dostateczny, ◆forma zdaniowa, jej dziedzina i zbiór spełniający formą zdaniową,	◆określa czy negacja, koniunkcja, alternatywa, implikacja, równoważność zdań jest prawdziwa, czy fałszywa, ◆stosuje prawa rachunku zdań,	2
2.	Kwantyfikatory.	◆kwantyfikator ogólny i szczegółowy, ◆prawo zaprzeczenia zdania z kwantyfikatorem,	◆poprawnie odczytuje i interpretuje zapisy, w których występują symbole kwantyfikatorów, ◆zapisuje za pomocą symboli kwantyfikatorów zdania, w których występują zwroty „dla każdego…”, „istnieje…”, ◆poprawnie tworzy zaprzeczenia zdań z kwantyfikatorem,	2
3.	Zbiory. Działania na zbiorach.	◆Prawa de Morgana dla rachunku zbiorów, ◆Iloczyn kartezjański zbiorów, ◆Dopełnienie zbioru, ◆Zawieranie się i równość zbiorów,	◆wyznacza zbiory punktów na płaszczyźnie stosując prawa de Morgana dla zbiorów, ◆przedstawia iloczyn kartezjański zbiorów na płaszczyźnie, ◆przeprowadza proste dowody praw rachunku zbiorów, ◆Ilustruje graficznie iloczyn kartezjański podzbiorów R×R,	2
4.	Działania w zbiorze liczb całkowitych	◆Relacja przystawania modulo n, ◆podzielność liczb całkowitych, ◆NWD(a,b), NWW(a,b) ◆liczby pierwsze, liczby złożone, ◆liczby względnie pierwsze,	◆stosuje twierdzenie o rozkładzie liczby naturalnej na czynniki pierwsze, ◆dowodzi proste zależności dotyczące podzielności liczb, ◆stosuje własności kongruencji w zadaniach o podzielności liczb, ◆rozwiązuje równania diofantyczne,	3

5.	Działania w zbiorze liczb rzeczywistych	⬩porównywanie liczb, ⬩gęstość zbioru liczb wymiernych, ⬩gęstość zbioru liczb niewymiernych, ⬩przybliżenie, błąd względny i błąd bezwzględny przybliżenia,	⬩wykazuje niewymierność liczby, ⬩porównuje liczby rzeczywiste; w tym zapisane w postaci potęgi, ⬩znajduje przybliżenia liczb; wykorzystuje pojęcie błędu przybliżenia, wyznacza przedział o zadanej długości, do którego należy pewna wartość wyrażenia, jeśli dane jest przybliżenie i oszacowanie błędu względnego,	2
6.	Podzbiory zbioru liczb rzeczywistych	⬩zbiory ograniczone i zbiory nieograniczone, ⬩kres dolny i kres górny zbioru,	⬩wskazuje najmniejszą i największą liczbę w zbiorze skończonym, ⬩wskazuje ograniczenie górne i ograniczenie dolne zbioru ograniczonego, ⬩wyznacza kresy zbioru ograniczonego,	2
7.	Wartość bezwzględna .	⬩definicja i własności modułu	⬩wykorzystuje pojęcie wartości bezwzględnej i jej interpretację geometryczną, ⬩zaznacza na osi liczbowej zbiory opisane za pomocą równań i nierówności liniowych z wartością bezwzględną,	2
8	Wyrażenia algebraiczne	⬩wzory skróconego mnożenia	⬩posługuje się wzorami skróconego mnożenia: $(a \pm b)^2$, $(a \pm b)^3$, $a^2 - b^2$, $a^3 \pm b^3$, $a^n - 1=(a-1)(1+a+\ldots+a^{n+1})$, ⬩stosuje wzory skróconego mnożenia w zadaniach na dowodzenie,	2
9.	Własności funkcji liczbowych	⬩parzystość funkcji, nieparzystość funkcji, ⬩różnowartościowość funkcji, ⬩funkcje wzajemnie jednoznaczne, ⬩funkcje odwrotne, ⬩funkcje okresowe,	⬩bada parzystość /nieparzystość/ funkcji na podstawie definicji, ⬩ bada różnowartościowość funkcji, ⬩rozpoznaje funkcje parzyste/nieparzyste/ na wykresie, ⬩rozpoznaje funkcje różnowartościowe i wzajemnie jednoznaczne, ⬩wyznacza wzór funkcji odwrotnej do danej, ⬩wyznacza okres podstawowy funkcji danej oraz oblicza wartości funkcji z wykorzystaniem jej okresowości,	2
10.	Przekształcenia wykresów funkcji	⬩przesunięcie o wektor, ⬩symetria osiowa, ⬩symetria środkowa ⬩przekształcenia związane z modułem ⬩powinowactwo prostokątne	⬩potrafi na podstawie wykresu funkcji $y=f(x)$ naszkicować wykresy funkcji $y = f(x+a)$, $y = f(x)+a$, $y=f(x+a)+b$, $y = -f(x)$, $y = f(-x)$, $y=\|f(x)\|$, $y=f(\|x\|)$, ⬩szkicuje wykres funkcji $y=c\cdot f(x)$, $y=f(c\cdot x)$, gdzie $f(x)$ jest funkcją trygonometryczną, ⬩sporządza wykresy funkcji będącej efektem stosowania kilku przekształceń	3

11.	Funkcje szczególne	• cecha liczby rzeczywistej, • mantysa liczby rzeczywistej, • signum x, • $max\{f(x),g(x)\}$, $min\{f(x),g(x)\}$	• sporządza wykres funkcji $y=[x]$, $y=[f(x)]$, $y=x-[x]$, $y=sgnx$, $y=sgn(f(x))$, $y= max\{f(x),g(x)\}$, $y= min\{f(x),g(x)\}$, • zastosowanie funkcji cechy w zadaniach praktycznych,	2
12.	Równania funkcyjne	• przykłady równań funkcyjnych prowadzących do funkcji liniowych	• wyznacza wzór funkcji liniowej na podstawie jej własności, • wyznacza wzór funkcji liniowej rozwiązując równanie funkcyjne, • rozwiązuje równanie funkcyjne,	2
13.	Równania i nierówności liniowe z parametrem i wartością bezwzględną	• graficzna i algebraiczna metoda rozwiązywania równań i nierówności z wieloma modułami, • liczba rozwiązań równania liniowego,	• rozwiązuje równania i nierówności liniowe z wieloma modułami, • rozwiązuje równania liniowe z parametrem, • przeprowadza dyskusję i wyciąga wnioski na temat rozwiązalności równań i nierówności liniowych z parametrem,	3
14.	Układy równań liniowych	• metoda wyznaczników rozwiązywania układów równań liniowych, • układy równań liniowych z parametrem, • układy równań liniowych z wartością bezwzględną,	• stosuje poprawnie metodę wyznaczników do rozwiązania układu równań liniowych z dwiema niewiadomymi, • przeprowadza dyskusję i wyciąga wnioski dotyczące rozwiązań układów równań liniowych z dwiema niewiadomymi i parametrem, • rozwiązuje układy równań liniowych z dwiema niewiadomymi i modułem, • interpretuje geometrycznie układy równań liniowych z wartością bezwzględną, • rozwiązuje układy równań liniowych z trzema i więcej niewiadomymi,	3
15.	Układy nierówności liniowych	• graficzna interpretacja układów nierówności liniowych • programowanie liniowe	• rozwiązuje układy nierówności liniowych /w tym z modułem/ z jedną niewiadomą, • wyznacza graficznie zbiory rozwiązań układów nierówności liniowych z modułem, • rozwiązuje praktyczne zadanie z zastosowaniem programowania liniowego	2
16.	Równania i nierówności kwadratowe	• równania prowadzące do równań kwadratowych, • równania kwadratowe z parametrem, • wzory Viete'a, • nierówności kwadratowe,	• rozwiązuje równania i nierówności kwadratowe oraz równania prowadzące do równań kwadratowych, • stosuje wzory Viete'a do rozwiązywania równań kwadratowych z parametrem, • przeprowadza dyskusję rozwiązalności i wyciąga wnioski dotyczące równań i nierówności kwadratowych z parametrem,	3

17.	Wektory na płaszczyźnie	♦pojęcie wektora i jego własności, ♦równość dwóch wektorów ♦działania na wektorach w ujęciu syntetycznym i analitycznym, ♦iloczyn skalarny wektorów,	♦wykorzystuje własności wektorów i działań na nich do dowodzenia twierdzeń o figurach płaskich, ♦stosuje iloczyn skalarny wektorów do wyznaczania miary kąta,	2
18.	Funkcje trygonometryczne	♦związki między funkcjami trygonometrycznymi tego samego kąta, ♦definicje funkcji trygonometrycznych kąta ostrego,	♦wykorzystuje związki trygonometryczne do dowodzenia tożsamości trygonometrycznych, ♦stosuje definicje funkcji trygonometrycznych w zadaniach dotyczących geometrii płaskiej,	3
19.	Twierdzenie Talesa	♦twierdzenie Talesa, ♦twierdzenie odwrotne do twierdzenia Talesa	♦zastosowanie tw. Talesa i tw. odwrotne-go do tw. Talesa w zadaniach na dowodzenie	2
20.	Przystawanie figur	♦przystawanie figur, ♦cechy przystawania trójkątów	♦stosuje cechy przystawania trójkątów w zadaniach na dowodzenie	2
21.	Podobieństwo figur	♦podobieństwo jako przekształcenie na płaszczyźnie, ♦pola figur podobnych, ♦objętości figur podobnych ♦cechy podobieństwa trójkątów,	♦znajduje obraz figury w podobieństwie o danej skali k, ♦stosuje cechy podobieństwa trójkątów w zadaniach dotyczących planimetrii na dowodzenie, ♦rozwiązuje praktyczne zadania z zakresu planimetrii wykorzystując podobieństwo	2
Razem				48

KLASA II

Lp.	Temat	Treści	Cele szczegółowe Uczeń:	Liczba godzin
1.	Wielomiany	◆twierdzenie o pierwiastkach całkowitych wielomianu o współczynnikach całkowitych, ◆twierdzenie o pierwiastkach wymiernych wielomianu o współczynnikach całkowitych, ◆równania wielomianowe z parametrem,	◆rozkłada wielomian na czynniki stosując podzielność wielomianów, ◆przeprowadza dyskusję rozwiązalności równania algebraicznego st.3 lub st.4 z parametrem, ◆stosuje wzory skróconego mnożenia w zadaniach na dowodzenie dotyczących wielomianów,	4
2.	Symbol Newtona. Dwumian Newtona	◆symbol Newtona, ◆dwumian Newtona, ◆trójkąt Pascala,	◆oblicza współczynniki rozwinięcia dwumianu Newtona, ◆oblicza wartość symbolu Newtona, ◆przekształca wyrażenia zawierające symbol Newtona,	2
3.	Wyrażenia wymierne i niewymierne	◆dziedzina wyrażenia wymiernego, ◆równość wyrażeń wymiernych, ◆własność $\sqrt[2]{(x)^2} = \lvert x \rvert$, ◆dziedzina wyrażenia niewymiernego,	◆stosuje wzory skróconego mnożenia do wyznaczania dziedziny wyrażeń wymiernych, ◆przekształca wyrażenia wymierne z wieloma zmiennymi, ◆przekształca do najprostszej postaci wyrażenia niewymierne,	2
3.	Funkcje wymierne	◆funkcja wymierna, ◆równanie wymierne, ◆nierówność wymierna,	◆wyznacza dziedzinę funkcji wymiernej ◆określa równość funkcji wymiernych, ◆rozwiązuje równania wymierne/ w tym z modułem/, ◆rozwiązuje nierówności wymierne, ◆rysuje wykresy wybranych funkcji wymiernych,	4
4.	Średnie w matematyce	◆średnia arytmetyczna, ◆średnia geometryczna, ◆średnia harmoniczna, ◆średnia kwadratowa,	◆wyznacza średnie dla danego zestawu danych, ◆wykazuje zależności zachodzące pomiędzy średnimi,	2
5.	Zasada indukcji matematycznej	◆zasada indukcji zupełnej	◆stosuje zasadę indukcji zupełnej do dowodzenia: • równości, • nierówności, • twierdzeń o podzielności liczb,	4
6.	Ciągi liczbowe	◆rekurencyjne określenie ciągu	◆ wyznacza wyrazy ciągu określonego rekurencyjnie, ◆stosuje zasadę indukcji do wykazywania równoważności definicji rekurencyjnej ze wzorem ogólnym ciągu	4

7.	Granica ciągu	◆granica ciągu, ◆ciąg zbieżny, ◆ciąg rozbieżny ◆własności ciągów zbież-nych	◆ podaje przykłady ciągu zbieżnego, ◆ podaje przykłady ciągu rozbieżnego do $+\infty$lubdo $-\infty$ ◆ podaje przykład ciągu, który nie jest rozbieżny do $+\infty$lubdo $-\infty$ i który nie jest zbieżny ◆ uzasadnia, że dana liczba jest granicą ciągu ◆ poda granicę sumy, różnicy, iloczynu i ilorazu ciągów, znając ich granice ◆ rozumie pojęcie symbolu nieoznaczo-nego i potrafi usunąć symbol nieozna-czony w podanej sytuacji, ◆ oblicza granicę ciągu,	6
8.	Szereg geometryczny	◆pojęcie szeregu geometrycznego ◆twierdzenie o istnieniu sumy szeregu geometrycznego	◆ podaje warunek przy, którym szereg geometryczny jest zbieżny, ◆ oblicza sumę szeregu geometrycznego zbieżnego, ◆ zamienia ułamek okresowy na zwykły, stosując wzór na sumę szeregu geometrycznego,	4
9.	Funkcja wykładnicza	◆pojęcie potęgi o wykładni-ku rzeczywistym, ◆własności potęg o wykład-niku rzeczywistym, ◆pojęcie funkcji wykładniczej, ◆własności funkcji wykładniczej, ◆wykres funkcji wykładniczej, ◆pojęcie równania wykładniczego, ◆pojęcie nierówności wykładniczej, ◆podstawowe metody rozwiązywania równań i nierówności wykładniczych,	◆ podaje przybliżoną wartość potęgi o wykładniku rzeczywistym, ◆ stosuje własności potęg do obliczania wartości wyrażeń liczbowych i przekształcania wyrażeń zawierających potęgi o wykładnikach rzeczywistych, ◆ szkicuje wykres funkcji określonej wzorem $f(x)=x^k$, gdzie $k\in C$, ◆ szkicuje wykres funkcji wykładniczej, ◆ określa własności funkcji wykładniczej: dziedzina, zbiór wartości, monotoniczność, asymptoty, ◆ wykorzystuje różnowartościowość funkcji przy rozwiązywaniu równań wykładniczych, ◆ wykorzystuje monotoniczność funkcji przy rozwiązywaniu nierówności wykładniczych,	4
10.	Logarytm	◆pojęcie logarytmu, ◆podstawowe wzory związane z operacjami arytmetycznymi na logarytmach, ◆twierdzenie o zmianie podstawy logarytmu ◆definicja funkcji logarytmicznej, ◆własności funkcji logarytmicznej, ◆wykres funkcji	◆ oblicza logarytm na podstawie definicji, ◆ określa dziedzinę wyrażenia zawierającego logarytmy, ◆ stosuje wzory logarytmiczne do obliczania wartości wyrażeń lub przekształcania wyrażeń zawierających logarytmy, ◆ szkicuje wykresy funkcji logarytmicznych / w tym z zastosowa-niem przekształceń/, ◆ określa własności funkcji	4

		logarytmicznej, ◆pojęcie równania logarytmicznego, ◆pojęcie nierówności logarytmicznej,	logarytmicznej, ◆ wykorzystuje różnowartościowość funkcji przy rozwiązywaniu równań logarytmicznych, ◆ wykorzystuje monotoniczność funkcji przy rozwiązywaniu nierówności logarytmicznych,	
11.	Rozwiązywanie dowolnych trójkątów	◆twierdzenie sinusów, ◆twierdzenie cosinusów, ◆iloczyn skalarny wektorów,	◆ wyznacza długości pozostałych boków trójkąta, znając np. długości jednego boku i miary dwóch kątów trójkąta, ◆ wyznacza długość promienia okręgu opisanego na trójkącie, ◆ oblicza cosinus kąta w trójkącie, ◆ stosuje twierdzenia sinusów i cosinusów w zadaniach na dowodzenie	4
12.	Przekształcenia płaszczyzny- jednokładność i obrót	◆jednokładność /w ujęciu syntetycznym i analitycz-nym/, ◆figury jednokładne, ◆pojęcie obrotu o kąt skierowany, ◆obrót jako złożenie dwóch symetrii osiowych,	◆ wyznacza obraz punktu, odcinka, okręgu w jednokładności, ◆ wyznacza równanie obrazu okręgu, prostej w jednokładności, ◆ wyznacza środek jednokładności figur jednokładnych, ◆ wyznacza obraz punktu w obrocie dookoła danego punktu o dany kąt skierowany,	4
Razem				48

KLASA III

L.p.	Temat	Treści	Cele szczegółowe Uczeń:	Liczba godzin
1.	Granica funkcji w punkcie	• granica funkcji w punkcie • granica funkcji w nieskończoności, • własności granicy funkcji w punkcie,	• oblicza granice funkcji wielomianowych i wymiernych,	3
2.	Funkcje ciągłe	• ciągłość funkcji w punkcie, • funkcja ciągła w zbiorze, • własności funkcji ciągłych,	• podaje przykład funkcji ciągłej w punkcie /w przedziale/, • podaje przykład funkcji nieciągłej we wskazanym punkcie, • sprawdza i uzasadnia ciągłość funkcji w punkcie, • stosuje własności funkcji ciągłych do wyznaczania jej miejsc zerowych	3
3.	Pochodna funkcji w punkcie	• iloraz różnicowy , • pochodna funkcji w punkcie, • geometryczna interpretacja pochodnej funkcji w punkcie, • styczna do wykresu funkcji,	• oblicza na podstawie definicji pochodną funkcji w punkcie, • wyznacza równanie stycznej do wykresu funkcji w danym punkcie, • uzasadnia, że nie istnieje pochodna funkcji w danym punkcie,	3
4.	Pochodna jako funkcja	• pochodna sumy, różnicy, iloczynu, ilorazu dwóch funkcji, • pochodna funkcji wielomianowej, • pochodna funkcji wymiernej, • pochodna funkcji złożonej,	• oblicza pochodna funkcji wielomianowej, • oblicza pochodna funkcji wymiernej, stosując wzory na pochodna sumy, różnicy, iloczynu i ilorazu dwóch funkcji, • oblicza pochodną funkcji złożonej,	3
5.	Zastosowania pochodnej	• twierdzenie o znaku pochodnej funkcji monotonicznej, • twierdzenie o monotoniczności funkcji, której pochodna ma stały znak, • pojęcie ekstremum lokalnego – minimum, maksimum, • warunek konieczny istnienia ekstremum funkcji, • warunek wystarczający istnienia ekstremum funkcji,	• wyznacza przedziały monotoniczności funkcji na podstawie analizy znaku pochodnej, • odczytuje z wykresu ekstrema lokalne funkcji, • wyznacza punkty, w których funkcja różniczkowalna może mieć ekstremum lokalne, • uzasadnia, że funkcja w danym punkcie nie ma ekstremum, • uzasadnia, że funkcja ma w danym punkcie ekstremum oraz określa jego rodzaj, • wyznacza z wykorzystaniem pochodnych, najmniejszą i największą wartość funkcji określonej wzorem w przedziale,	5

		⧫ekstremum globalne funkcji- najmniejsza i największa wartość funkcji w przedziale,	⧫ szkicuje wykres funkcji na podstawie danych o funkcji zawierających informacje o jej pochodnej,	
6.	Figury geometryczne w przestrzeni	⧫przekroje graniastosłupów, ⧫przekroje ostrosłupa płaszczyzną, ⧫wielościany foremne, ⧫przekroje stożka - krzywe stożkowe,	⧫ narysuje przekrój graniastosłupa różnymi płaszczyznami, ⧫ oblicza pola przekrojów graniastosłupa płaszczyzną, ⧫ stosuje znane twierdzenia /tw.sinusów, tw.cosinusów, tw.Talesa/ do wyznaczania związków miarowych w graniastosłupie, ⧫ narysuje przekrój ostrosłupa różnymi płaszczyznami, ⧫ oblicza pola przekrojów ostrosłupa płaszczyzną, ⧫ stosuje znane twierdzenia /tw.sinusów, tw.cosinusów, tw.Talesa/ do wyznaczania związków miarowych w ostrosłupie, ⧫ wyznacza kąt dwuścienny w ostrosłupie, ⧫ rozpoznaje i analizuje własności wielościanów foremnych, ⧫ rozpoznaje równania podstawowych krzywych stożkowych: okrąg, elipsa, parabola, hiperbola, dwie proste,	10
7.	Prawdopodobieństwo zdarzeń	⧫własności prawdopodobieństw, ⧫prawdopodobieństwo warunkowe, ⧫prawdopodobieństwo całkowite, ⧫niezależność dwóch zdarzeń, ⧫niezależność *n* zdarzeń, ⧫schemat Bernoulliego, ⧫zmienna losowa, ⧫wariancja i wartość oczekiwana zmiennej losowej,	⧫ stosuje własności prawdopodobieństwa w zadaniach na dowodzenie, ⧫ oblicza prawdopodobieństwo warunkowe, ⧫ sprawdza założenia twierdzenia o prawdopodobieństwie całkowitym, ⧫ oblicza prawdopodobieństwo , stosując tw. o prawdopodobieństwie całkowitym i tw. Bayesa, ⧫ sprawdza na podstawie definicji, czy zdarzenia są niezależne, ⧫ oblicza prawdopodobieństwo iloczynu zdarzeń niezależnych, ⧫ sprawdza, czy spełnione są założenia schematu Bernoulliego, ⧫ określa liczbę prób, liczbę sukcesów i oblicza prawdopodobieństwo sukcesu w jednej próbie schematu Bernoulliego, ⧫ stosuje wzór na prawdopodobieństwo*k* sukcesów w schemacie Bernoulliego, ⧫ wyznacza najbardziej prawdopodobną liczbę sukcesów w schemacie Bernoulliego,	12

			◆ podaje rozkład zmiennej losowej, ◆ oblicza wariancje i wartość oczekiwaną zmiennej losowej,	
8.	Dedukcyjna struktura matematyki	◆dowodzenie wprost, ◆dowód nie wprost, ◆twierdzenie odwrotne, ◆twierdzenie przeciwne, ◆twierdzenie przeciwstawne,	◆ stosuje różne sposoby dowodzenia twierdzeń zawartych w informatorze maturalnym ogłoszonym na bieżący rok szkolny przez CKE,	9
Razem				48

IV. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

1. Stworzenie motywacji poznawczej i wstępnego zrozumienia przez uczniów wybranych zagadnień
2. Poznawanie nowych pojęć i twierdzeń przy jednoczesnym rozwijaniu sprawności rachunkowej i algorytmicznej uczniów.
3. Kształcenie właściwych intuicji i pogłębianie zrozumienia w odniesieniu do pewnych pojęć oraz procedur
4. Rozwinięcie zdolności myślenia logicznego, krytycznego i problemowego.
5. Kształcenie umiejętności stosowania, ale także dobierania odpowiednich algorytmów, twierdzeń.
6. Kształcenie umiejętności uzasadniania i dowodzenia faktów matematycznych.
7. Kształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy matematycznej.

V.REALIZACJA ZAŁOŻEŃ PROGRAMOWYCH

l. Organizacja zajęć

Zajęcia realizowane będą na lekcjach dodatkowych – 48 godzin w roku szkolnym/2 lub 3 godziny tygodniowo/ w zespołach 15-osobowych.

Ze względu na fakt, iż są to zajęcia dla uczniów zainteresowanych matematyką należy przy realizacji programu zwrócić uwagę na:

- położenie nacisku na praktyczny aspekt pozwanych faktów matematycznych;
- używanie poprawnie języka matematycznego w uzasadnianiu własnego zdania.

2. Pomoce naukowe:

- zbiory zadań;
- przygotowane przez prowadzącego testy i zadania;
- zestawy wzorów przygotowane przez CKE;
- kalkulatory graficzne;
- przygotowane przez prowadzącego prezentacje;

3. Procedury osiągania celów

- praca zespołowa z elementami rywalizacji - gry matematyczne;
- wykonywanie zadań na platformie e-learningowej;
- dobór zadań praktycznych pokazujących zastosowania poznanych faktów matematycznych;
- badanie przydatności rozwiązania w określonej sytuacji praktycznej, badanie czy rozwiązanie istnieje;
- korzystanie z kalkulatorów graficznych lub programów komputerowych do szkicowania wykresów funkcji celem potwierdzenia poprawności rozwiązania;
- korzystanie z możliwości obliczeniowych komputerów, kalkulatorów graficznych np. poprzez analizę dużej liczby przykładów lub wykonanie obliczeń ilustrujących dane zagadnienie, które bez użycia środków technicznych byłyby praktycznie niemożliwe;
- uzasadnianie wniosków poprzez podawanie przykładów i kontrprzykładów oraz poprzez zastosowanie definicji lub twierdzenia;
- przeprowadzanie analogicznego rozumowania na podstawie przedstawionego schematu;
- stosowanie zestawu wzorów przygotowanych przez CKE na egzamin maturalny z matematyki;

- przygotowanie prezentacji na wybrany temat.

V. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZESTNIKÓW

Realizacja programu zajęć rozszerzających z matematyki w ramach projektu „Młodzieżowe Uniwersytety Matematyczne" powinna przynieść efekty w postaci nabycia przez uczniów odpowiedniej wiedzy, umiejętności i rozwijania odpowiednich postaw.

Po zakończeniu całego cyklu zajęć uczestnik powinien:

- znać i rozumieć wprowadzone pojęcia a w szczególności te, które wykraczają poza zakres szkoły średniej;
- poprawnie posługiwać się językiem matematycznym;
- umieć stosować poznane twierdzenia i własności przy rozwiązywaniu zadań tak praktycznych jak i teoretycznych;
- znać procedury rozwiązywania zadań w poszczególnych działów;
- umieć odpowiednio interpretować dane w zadaniach;
- umieć formułować hipotezy oraz je weryfikować;
- umieć korzystać z nowoczesnych pomocy naukowych, w tym z platformy e-learningowej;
- umieć pracować w grupie;
- umieć krytycznie i twórczo myśleć;
- dostrzegać kluczową rolę matematyki w opisie otaczającego świata.

VI. SPOSOBY OCENIANIA UCZESTNIKÓW

Do oceny wyników zostaną wykorzystane:

- przeprowadzone testy - zadania zamknięte;
- przeprowadzone prace pisemne z zadań otwartych;
- pisemne formy sprawdzania osiągnięć ucznia wg przygotowanych schematów punktowania zadań w skali procentowej;

- odpowiedzi ustne oceniane pod względem poprawności merytorycznej oraz poprawności stosowania języka matematycznego;
- obserwacja pracy ucznia na zajęciach obejmująca sprawność w wykonywaniu ćwiczeń, umiejętność przeprowadzenia analizy zadania, umiejętność formułowania wniosków i sporządzania notatek;

Ze względu na fakt, iż zajęcia te są zajęciami nadobowiązkowymi, ocenianie odbywać się będzie przede wszystkim w formie słownej. Pokazanie zarówno mocnych jak i słabych stron ucznia spełni rolę motywacyjną i korygującą. Ocenie podlegać będzie również zaangażowanie w pracy zespołowej

VII. EWALUACJA PROGRAMU

- Ankieta ewaluacyjna.
- Raport z ankiety.
- Analiza osiągnięć edukacyjnych uczniów na zajęciach lekcyjnych.

Tezy do programu przedstawili:

1. Anna Cichosz

2. Ewa Pieńkowska

Korekta i opracowanie:

mgr Elżbieta Miterka

Analiza statystyczna wyników egzaminu gimnazjalnego oraz ocen końcowych z matematyki:

mgr Agnieszka Szumera

Nadzór merytoryczny i zatwierdzenie:

prof. dr hab. Zdzisław Rychlik